

980704-1

Filosofie si téměř od prvních počátků vždy znovu připomíná, že není moudrostí resp. že nemá moudrost ve svém držení, ale že je pouze intenzivní, hlubokou láskou k moudrosti. Tato myšlenka byla poměrně pozdě (legendou) připisována Pythagorovi, ale první literární doklad máme až u Platóna, kde zároveň najdeme její pozoruhodné rozšíření na pravdu (FILALÉTHEIN je položeno na roveň slovesu FILOSOFEIN, viz Symposium ...). Vzniká otázka, jak vůbec lze milovat něco, co (vůbec) nemáme, nebo obecněji: jak je možno se vztáhnout k něčemu, co tu není, co nemáme „před sebou“. Platón sám zbavil vlastně tuto zásadní otázku jejího filosofického ostří, když nechal Sókrata (např. v Menónovi) vyložit myšlenku anamneze, tj. rozpomínání duše na poměry ve věčné říši idejí, kde je původní i konečný domov všech duší. V rozpomínání se duše toho, kdo miluje pravdu (resp. moudrost), dostává k tomu, co kdysi měla, ale co – svým zapomením – ztratila. V onom rozpomínání však hraje významnou úlohu „ten druhý“, který – jako zkušenější – stojí ku pomoci méně zkušenému. Tady má svou významnou úlohu asi autenticky sókratovská myšlenka maieutiky: Sókratés sám svou filosofickou úlohu chápe jako odkaz své matky, která byla porodní bábou. Také on je něčím jako porodníkem, ale nenapomáhá rození dětí, nýbrž myšlenek. Ono tomu je vskutku tak, že každá myšlenka se rodí z jiné myšlenky (z jiných myšlenek), a tak jako je každé dítě svým způsobem jedinečné (jak to chápeme zejména dnes), tak je každá (skutečná) myšlenka také svým způsobem jedinečná (není možné prostě předat nebo převést myšlenku z jedné hlavy do druhé – „ten druhý“ ji může pochopit jen na základě jakýchsi náznaků z naší strany, a to tak, že si ji sám pomyslí, tedy pro sebe vymyslí). Myšlenka (tj. skutečná myšlenka) se nešíří žádnou rezonancí, žádným napodobením, žádnou „nákazou“ – tak se může šířit pouze nálada (pro kterou přesné myšlení je zbytečné, protože má jen okrajovou, pomocnou roli). Zmíněnou myšlenku lze rozvinout s pomocí konceptu tzv. dialogu. Rozhodující smysl dialogu spočívá v tom, že v rozhovoru mezi několika účastníky se může „ukázat“ pravda, kterou žádný z nich zprvu neměl. Tak lze interpretovat dialog jako vzájemnou porodnickou pomoc účastníků, tedy jako společné úsilí o poznání pravdy. Dialogika a maieutika jsou spolu spjaty velmi úzce. Naproti tomu představu o rozpomínání duší na věčné ideje, z jejich říše duše pocházejí, už dnes sdílet nemůžeme, a to ani v metaforickém smyslu. Proto si musíme vytvořit jiný obraz, jinou představu, jiný koncept, který by respektoval novost „nápadu“, tj. relativní, eventuelně i absolutní novost myšlenky, která nás „napadne“, aniž by nutně musela být vzpomínkou na to, co jsme měli či věděli už dříve.

(Písek, 980704-1.)